

Nr 8.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.; given Stockholms slott den 30 december 1946.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Då ersättning till vittne skall utgå av allmänna medel, skall resekostnadsersättning bestämmas enligt lägsta reseklassen i allmänna resereglementet samt med iakttagande i tillämpliga delar även i övrigt av föreskrifterna i samma reglemente. Ersättning för kostnad till uppehälle må utgå allenast i den mån vittnet kan antagas få vidkännas sådan kostnad och må för varje dag beräknas till högst åtta kronor eller, om utgift för nattlogi åsamkas vittnet eller domstolen eljest i särskilt fall med hänsyn till omständigheterna så prövar skäligen, till högst femton kronor. I ersättning för tidsspillan må vittne tillerkännas högst tjugu kronor om dagen. Sådan ersättning må dock ej utgå, med mindre anledning förekommer att vittnet går miste om inkomst eller eljest lider ekonomisk förlust.

2 §.

Beslut över vittnes yrkande om ersättning skall meddelas utan dröjsmål. I beslutet skall till beloppet fastställas, ej blott den ersättning för kostnad till uppehälle och för tidsspillan som tillerkännes vittnet, utan även den resekostnadsersättning vartill vittnet enligt 1 § må vara berättigat.

3 §.

Vad i denna lag är stadgat om vittne skall även gälla sakkunnig som icke nämnts av rätten samt målsägande som, utan att vara part, höres i anledning av åklagarens talan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

Genom lagen upphävas lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål samt kungörelsen den 29 september 1863 (nr 57 s. 1) angående ersättning till domare och målsägare i de fall, då flere härader hava gemensam tingsstad i brottmål, såvitt denna kungörelse ännu är gällande.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 september 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden QUENSEL, ERLANDER, DANIELSON, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON.

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för finansdepartementet, statsrådet Ericsson, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *ändrade bestämmelser angående ersättning av allmänna medel till vittnen* samt anför följande.

Avgivande av vittnesmål vid domstol har av ålder ansetts som en medborgerlig plikt vars fullgörande kunnat utkrävas genom tvångsmedel. Ett allmänt stadgande härom finnes upptaget i 17 kap. 5 § äldre RB. I samma lagrum föreskrives även, att den som påkallat vittne skall betala vittnets resekostnad och tåring efter dess värdighet. Denna bestämmelse har ansetts tillämplig endast då vittnet åberopats av enskild part. I de fall åter, då i brottmål vittnes hörande påkallats av åklagaren, ansågs ursprungligen någon skyldighet icke åvila det allmänna att ersätta vittnet för inställelsen. Genom kungörelse den 20 november 1845 förklarades emellertid, med tillämpning av nyssnämnda stadgande, att den, som allmän åklagare å tjänstens vägnar åberopat till vittne i grövre brottmål, under vissa förutsättningar vore berättigad att av allmänna medel undfå ersättning för resekostnad och uppehälle.

Kungörelsen i fråga ersattes sedermera genom lagen den 4 juni 1886 angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål. I denna lag, som ändrats senast den 12 juni 1942, regleras grunderna för beräkning av ersättning av allmänna medel åt dem som i brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar för talan, av åklagaren åberopats eller enligt domstolens förordnande inkallats såsom vittnen eller för att höras upplysningsvis. Sådan ersättning utgår enligt 1 § i lagen dels för uppehälle med högst fem kronor eller — där domstolen i särskilt fall med hänsyn till föreliggande omständigheter så prövar skäligt — med högst tolv kronor för varje dag som erfordras för resan och vistelsen vid domstolen dels ock för resekostnad enligt lägsta reseklass i allmänna resereglementet. Rätt till resekostnadsersättning medgives emellertid endast under förutsättning att vittnets hemvist är beläget på minst fem kilometers avstånd från det ställe där domstolen sammanträder.

Beslut angående ersättning av ifrågavarande slag går enligt 2 § i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft. Om det påfordras, skall

skriftligt besked om beslutet samma dag utan avgift tillhandahållas den som fått ersättning sig tillerkänd.

I 3 § meddelas vissa bestämmelser om rätt för den som inkallats för att höras såsom vittne eller upplysningsvis att erhålla förskott å resekostnaden samt om skyldighet för myndighet som utbetalar förskott att underrätta domstolen därom.

Slutligen stadgas i 4 §, att domstolen i slutliga utslaget skall pröva, huruvida den kostnad som utgått enligt lagen skall återgäldas till statsverket av part i målet. Åklagaren må ej förpliktas därtill i annat fall än då åtalet anstälts utan skäl.

Bestämmelserna rörande vittnesersättningar i brottmål ha genom stadganden i åtskilliga lagar erhållit utsträckt tillämpningsområde. Jämlikt 15 kap. 9 § giftermålsbalken, 6 § lagen den 14 juni 1917 om äktenskaplig börd, 9 § lagen samma dag om adoption, 25 § lagen samma dag om barn utom äktenskap, 19 § lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap och 12 kap. 23 § lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap skola nämligen bestämmelserna i fråga i tillämpliga delar gälla beträffande ersättning av allmänna medel åt den som enligt rättens förordnande inkallats såsom vittne eller för att upplysningsvis höras i äktenskapsmål, mål om äktenskaplig börd, ärenden om adoption, mål om fastställande av faderskap och underhållsskyldighet beträffande barn utom äktenskap, mål som avses i 8, 9 och 11 §§ lagen om barn i äktenskap samt mål och ärenden angående förmynderskap, i sistnämnda fall jämväl då inkallandet skett på begäran av överförmyndaren. I 19 § lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol är en motsvarande bestämmelse meddelad med avseende å den som av arbetsdomstolen inkallats för att vittna eller höras upplysningsvis i där anhängigt mål. Samma grunder i fråga om rätt till ersättning tillämpas vidare jämlikt lag den 4 juni 1913 i mål, som avses i gällande lag angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbeteckning, beträffande den som blivit av tullfiskal åberopad eller enligt generaltullstyrelsens eller Kungl. Maj:ts förordnande inkallad såsom vittne, jämlikt 23 § lagen den 12 juni 1931 om behandling av alkoholister i fråga om den som enligt förordnande av länsstyrelse inställt sig för att vittna eller upplysningsvis höras i ärende rörande någons intagande å allmän alkoholistanstalt samt jämlikt lagar den 14 juni 1918 och den 27 juni 1924 i mål, som avses i 75 § lagen om fattigvården och i 26 § lagen om samhällets barnavård och ungdomsskydd, beträffande den som efter förordnande av länsstyrelse inkallats för att inför domstol höras såsom vittne eller upplysningsvis; i dessa fall skall emellertid kostnaden alltid stanna å statsverket. Ytterligare föreskrives i 40 § sinnessjuklagen den 19 september 1929, att i fråga om ersättning till den som enligt 5 kap. nämnda lag inkallats till förhör i ärende angående någons behov av sinnessjukvård skall gälla vad angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål finnes stadgat; även i detta fall skall dock ersättningen alltid stanna å statsverket. Jämlikt 6 § lagen den 3 juni 1932 om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet skall ersättning av allmänna medel, som tiller-

kännes den som på kallelse inställt sig vid sammanträde enligt nämnda lagrum, utgå enligt de för vittnen i brottmål gällande grunderna. Slutligen föreskrives i 14 § lagen den 19 juni 1919 om fri rättegång, att vittnesersättning som enligt denna lag skall gäldas av allmänna medel skall utgå efter enahanda grunder och i samma ordning som stadgas angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål.

I detta sammanhang må ock erinras, att enligt kungörelse den 29 september 1863 målsägare som inställer sig vid rannsaking å annan ort än ordinarie tingsstället under vissa förutsättningar äger erhålla ersättning av allmänna medel efter enahanda grund som är föreskriven angående sådan ersättning åt vittnen.

I nya RB behandlas frågan om ersättning åt vittnen i 36 kap. 24 §. Enligt detta lagrum äger vittne rätt till ersättning för nödiga kostnader för resa och uppehälle samt för tidsspillan efter vad rätten prövar skäligt. Ersättning till vittne som åberopats av enskild part skall utgivas av parten. Har rätten självmant inkallat vittne och är saken sådan att förlikning därom är tillåten eller är fråga om ansvar för brott som ej hör under allmänt åtal, skall ersättningen utgivas av parterna en för båda och båda för en. I annat fall skall ersättningen utgå av allmänna medel. Om bestämmande av ersättning som skall utgå av allmänna medel skall gälla vad därom är stadgat.

Processlagberedningen har i motiven till dessa stadganden uttalat, att det torde vara allmänt erkänt att den vittne enligt 17 kap. 5 § äldre RB tillkommande rätten till ersättning vore alltför begränsad och att vittne borde erhålla ersättning för, utöver nödiga kostnader för resa och uppehälle, även tidsspillan. Härmed avsåges att vittne skulle kunna erhålla ersättning ej blott för mistad arbetsförtjänst utan även för anskaffande av vikarie eller för värdet av arbete som vittnet måst eftersätta. Det förutsattes emellertid att tidsförlusten haft ekonomisk betydelse för vittnet. Enligt beredningens mening borde särskilda bestämmelser utfärdas rörande de grunder efter vilka ersättning till vittne av allmänna medel skulle utgå. Härvid syntes böra fastställas taxa efter vilken ersättningen skulle beräknas. Modifikation kunde därvid göras i den nyss angivna regeln rörande ersättningens omfattning.

I anslutning till omförmälda stadganden i 36 kap. 24 § nya RB har i 25 § samma kapitel upptagits bestämmelse att den som kallats till vittne äger att i förskott erhålla ersättning för kostnaden till resa och uppehälle. Förskottets storlek skall bestämmas av rätten. Det förutsattes att närmare bestämmelser om förskott skola meddelas i administrativ ordning.

Beslut varigenom ersättning eller förskott av allmänna medel tillerkänts vittne skall, såsom framgår av 17 kap. 14 § och 30 kap. 12 § nya RB, genast gå i verkställighet. Vid målets avgörande har rätten att med tillämpning av föreskrifterna i 18 eller 31 kap. samma balk bestämma, huruvida ersättningen skall stanna å statsverket eller återgäldas av part eller annan.

Såsom framgår av det förut anförda ha de spörsmål som beröras i 1886 års lag numera i sina huvuddrag reglerats omedelbart i nya RB. Flertalet

av de föreskrifter som därutöver erfordras torde lämpligen böra meddelas i administrativ ordning. Denna utväg har som nyss nämnts uttryckligen anvisats i fråga om rätten till förskott. Såvitt angår fastställandet av närmare grunder för vittnesersättningens beräkning synes emellertid regleringen böra ske i författning av lags natur.

I juni 1945 utarbetades inom departementet en promemoria med förslag till lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen. Över denna promemoria ha, efter remiss, yttranden avgivits av rikets hovrätter, nedre justitierevisionen, statskontoret, riksräkenskapsverket, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län, föreningarna Sveriges häradshövdingar, Sveriges stadsdomare, Sveriges landsfogdar, Sveriges landsfiskaler och Sveriges stadsfiskaler samt Sveriges advokatsamfund. Vid det av överståthållarämbetet avgivna remissvaret ha fogats utlåtanden av polisdomaren, polismästaren och förste stadsfiskalen i Stockholm. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har bifogat yttranden från magistraten i Göteborg och landsfogden i länet. Jag anhåller att nu få redogöra för innehållet i promemorian och de erinringar som i remissyttrandena framställts däremot.

I fråga om rätten till resekostnadsersättning erinrades i promemorian, att vid flera tillfällen önskemål framställts om upphävande av föreskriften att dylik ersättning icke må utgå, med mindre vittnets hemvist är beläget på minst fem kilometers avstånd från det ställe där domstolen sammanträder. Bland annat hade motioner därom väckts i riksdagen både 1915 och 1918. Vidare framhölls i promemorian, att goda skäl kunde anföras för att i samband med rättegångsreformen genomföra en sådan ändring. Vid nutida kommunikationer bleve den statsfinansiella betydelsen därav ej heller synnerligen stor. Å andra sidan syntes, såsom anförts av lagutskottet vid 1918 års riksdag, ett krav på visst minimiavstånd alltjämt böra upprätthållas till förebyggande av att fortskaffningsmedel anlidades i onödan. Enligt 5 § allmänna resereglementet finge resekostnadsersättning icke utgå för färd, som ej överstege en kilometer. I allmänhet utginge sådan ersättning ej heller eljest för färd inom stads planlagda område, vilken företoges annorledes än med järnväg, fartyg, spårväg eller omnibus. Dessa bestämmelser syntes lämpligt avvägda och borde utan olägenhet kunna tillämpas jämväl i fråga om vittnen.

I enlighet med det sålunda anförda upptog det vid promemorian fogade lagförslaget i denna del allenast en föreskrift att resekostnadsersättning skulle bestämmas enligt lägsta reseklassen i allmänna resereglementet samt med tillämpning även i övrigt av föreskrifterna i samma reglemente.

Med anledning härav har *Göta hovrätt* anmärkt, att vissa paragrafer i resereglementet, t. ex. 4, 8, 16 och 20 §§, knappast kunde under alla förhållanden strängt tillämpas beträffande vittnen. Om ett vittne icke i samband med utbetalning av förskott eller eljest fått anvisning å visst färd sätt eller färd tillsammans med annan, kunde det enligt hovrättens mening icke vara rimligt

att vägra vittnet ersättning för verklig resekostnad, även om denna icke skulle stå i full överensstämmelse med resereglementets föreskrifter. Hovrätten har därför hemställt om viss uppmjukning av nu ifrågavarande stadgande i förslaget.

Hovrätten för Övre Norrland har — under hänvisning till vad redan är stadgat med avseende å tillämpningen av lagen om fri rättegång — ansett föreskrift böra meddelas, att i beslut om vittnesersättning av allmänna medel resekostnadsersättningens belopp skall fastställas.

I ersättning för uppehållskostnad ägde vittne enligt den ursprungliga lydelsen av 1886 års lag erhålla högst en krona 50 öre om dagen. Sedan dagersättningens maximibelopp år 1900 höjts till tre kronor, företogs år 1918 ytterligare en lagändring, varigenom dels bestämdes att dagtraktamentet i allmänhet finge sättas till högst fem kronor, dels ock medgavs att domstolen i särskilt fall, där den med hänsyn till föreliggande omständigheter så prövade skäligt, finge höja traktamentet intill åtta kronor.

Vid 1932 års riksdag hemställdes i en motion, att dagtraktamentet skulle få bestämmas till högst tio kronor eller, där domstolen med hänsyn till föreliggande omständigheter så prövade skäligt, till högst femton kronor. Denna motion blev på hemställan av första lagutskottet avslagen av riksdagen.

I en den 29 november 1941 dagtecknad skrivelse till Kungl. Maj:t från riksdagens justitieombudsman ifrågasattes emellertid på nytt en höjning av traktamentsbeloppen. Det allmänna maximum föreslogs höjt från fem till sex kronor och maximibeloppet för särskilda fall från åtta till tio kronor.

Med anledning av justitieombudsmannens skrivelse utarbetades inom justitiedepartementet ett förslag till ändring av 1886 års lag, innefattande höjning av det för särskilda fall avsedda traktamentsmaximum från åtta till tio kronor. Vid remiss till lagrådet av detta förslag uttalade departementschefen, att det i och för sig kunde anses motiverat att höja även den för normalfallen fastställda femkronorsgränsen. Både statsfinansiella skäl och andra överväganden manade emellertid till varsamhet på denna punkt. Om vittnet vore bosatt på rättens sammanträdesort — och så vore mestadels fallet i mål vid rådhusrätterna — torde fem kronor vanligen utgöra en fullt tillräcklig ersättning. Den ofta gjorda iakttagelsen att den högsta ersättningen i stor omfattning också bleve den faktiskt utgående vore dessutom ägnad att öka tveksamheten även i fråga om en blygsam höjning av den nuvarande övre gränsen för de normala fallen. Denna syntes därför tillsvidare böra bibehållas.

Förslaget framlades sedermera för 1942 års riksdag, som för sin del allenaast beslöt den ändringen i desamma att dagersättning till vittne i särskilt fall skulle få bestämmas till tolv i stället för föreslagna tio kronor. Lag i enlighet med riksdagens beslut utfärdades den 12 juni 1942.

I den nu ifrågavarande promemorian anfördes, att med hänsyn till nyss berörda omständigheter någon höjning av taxan för traktamentsersättning åt vittnen icke för närvarande syntes böra föreslås. Därest vittne erhöles

rätt till gottgörelse även för tidsspillan, borde domstolarna snarast iakttaga ökad återhållsamhet i fråga om utdömandet av ersättning för uppehållskostnad. Det borde sålunda icke ifrågakomma att förlust av inkomst finge föranleda högre traktamentsersättning än eljest skulle bestämts, utan sådan ersättning borde utgå allenast om och i den mån vittnet kunde antagas verkligen få vidkännas utgifter för sitt uppehälle.

Det vid promemorian fogade lagförslaget hade avfattats i överensstämmelse med vad sålunda anförts.

Hovrätten för Övre Norrland har i denna del framhållit, att det normala maximibeloppet, fem kronor, vore alltför lågt i de fall då vittnet måst skaffa sig nattlogi. Å andra sidan vore dessa fall så vanliga att de icke — på sätt krävdes för tillämpning av undantagsstadgandet om tolv kronors maximum — kunde betecknas såsom »särskilda». Enligt hovrättens mening borde därför nämnda undantagsstadgande utformas så, att förhöjning intill tolv kronor för dag finge ske, om nattlogi varit för vittnet erforderligt eller ock domstolen eljest i särskilt fall med hänsyn till omständigheterna så prövade skäligt.

Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* har bland annat anført följande.

Enligt vad som från olika håll inom styrelsen uppgivits har man gjort den erfarenheten, att många domstolar äro benägna att i praktiken bortse från det för normalfallen stadgade lägre maximibeloppet och alltid utdöma ersättning enligt den högre taxan. I allmänhet torde vittnenas kostnader för uppehälle icke vara större än att full ersättning därför kan beredas, även om maximibeloppet sättes relativt lågt. Å andra sidan kunna undantagsvis fall förekomma, då vittnet nödgas vidkännas uppehållskostnader till sådant belopp att det för särskilda fall nu stadgade och i förslaget bibehållna maximibeloppet tolv kronor per dag är otillräckligt. Särskilt torde så vara fallet, när vittnet nödgats ikläda sig kostnader för nattlogi. Styrelsen vill därför föreslå, att ett enda maximibelopp bestämmes men att åt domstolarna inrymmes möjlighet att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall tillerkänna vittnet högre ersättning, där vittnet visar eller det med hänsyn till omständigheterna eljest måste antagas, att vittnet haft att vidkännas uppehållskostnad till högre belopp. Maximibeloppet synes med hänsyn till levnadskostnadernas stegring skäligen kunna bestämmas till åtta kronor per dag. Det föreslagna stadgandet att ersättning för kostnad till uppehälle må utgå allenast i den mån vittnet kan antagas få vidkännas sådan kostnad, synes i hög grad befogat och torde vara ägnat att i icke ringa mån motverka den i promemorian påtalade tendensen att utdöma den högsta ersättning, som i normala fall lagligen kan ifrågakomma. Därest ifrågavarande stadgande verkligen beaktas av domstolarna, lär det väsentliga skälet att underlåta en av levnadskostnadernas stegring motiverad höjning av maximibeloppet bortfalla.

Av hänsyn såväl till det allmänna som till de parter, vilka kunna bliva förpliktade att till statsverket återgålda vittneskostnaderna är det av vikt att vittnesersättningarna hållas inom rimliga gränser. Då denna synpunkt till fullo beaktats av styrelsen, kan det möjligen synas egendomligt att styrelsens överväganden i fråga om ersättning för uppehållskostnad utmyнна i förslag om höjning av maximibeloppet för normalfallen och om helt avskaffande av maximeringen för de särskilda fallen. Styrelsen är emellertid av den uppfattningen, att dess förslag snarast är ägnat att leda till minskning av ersättningsbeloppen. Den prägel av regelmässighet som avvikelser-

na från normaltaxan erhålla genom stipulerande av visst maximibelopp även för undantagsfallen skulle försvinna, om styrelsens förslag genomfördes.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har anfört, att i förslaget syntes böra intagas jämväl bestämmelser om traktamentsersättning för natt som måste tagas i anspråk av vittne för inställelse vid domstol. Enligt länsstyrelsens förmenande kunde dylik ersättning bestämmas att utgå med i lägsta traktamentsklass i allmänna resereglementet angivet belopp eller fem kronor.

Beträffande ersättning för tidsspillan framhölls i promemorian, att sådan ersättning, på sätt processlagberedningen uttalat, borde utgå så snart vittnet gått miste om arbetsförtjänst eller fått vidkännas utgifter för anskaffande av vikarie eller måst eftersätta arbete och därigenom lidit ekonomisk förlust. En högsta gräns borde emellertid bestämmas för den gottgörelse som finge lämnas för varje till resor och inställelse använd dag. Denna gräns syntes lämpligen böra sättas till tjugukronor. Vittnets förlust kunde då i det stora flertalet fall till fullo kompenseras.

Vidare upptogs i promemorian till övervägande, om icke på sätt skett beträffande traktamentsersättning, domstolen borde medgivas rätt att inom vissa gränser överskrida nyss angivna maximum, därest detta funnes påkallat av särskilda omständigheter. Därvid erinrades emellertid, att en dylik dubbel maximering av flera skäl vore mindre lämplig, när fråga vore om ersättning för tidsspillan. Tillika framhölls, att de fall då full gottgörelse icke kunde beredas inom tjugukronorsgränsen sannolikt komme att bli sällsynta. Det kunde sålunda antagas endast i mindre utsträckning förekomma att löntagare vars dagsinkomst överstege tjugukronor finge vidkännas avdrag för ledighet som använts till fullgörande av vittnesplikt.

I överensstämmelse med vad sålunda yttrats upptog det lagförslag som fögats vid promemorian i förevarande hänseende endast en bestämmelse att i ersättning för tidsspillan finge utdömas högst tjugukronor om dagen.

Med anledning härav ha *hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Övre Norrland* samt styrelserna för *stadsdomarföreningen* och *advokatsamfundet* anmärkt, att uttrycklig föreskrift syntes böra meddelas att ersättning för tidsspillan skulle utgå allenast om och i den mån vittnet till följd av inställelsen gått miste om arbetsförtjänst eller tillskyndats liknande ekonomisk förlust.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har ifrågasatt, om icke vittne som begärde ersättning för tidsspillan borde åläggas att på lämpligt sätt styrka sin uppgift om liden ekonomisk förlust.

Vid sidan av de anmärkningar för vilka sålunda redogjorts ha i några yttranden framställts önskemål om utvidgning av tillämpningsområdet för de föreslagna bestämmelserna.

Sålunda har *Göta hovrätt* ansett föreskrift böra meddelas om motsvarande tillämpning i fall då ersättning skall utdömas till vittne för sådant förberedelsearbete som avses i 36 kap. 8 § nya RB.

Svea hovrätt har — i anslutning till en i förslaget upptagen bestämmelse att vad där stadgas om vittne även skall gälla målsägande som, utan att vara part, höres i anledning av åklagarens talan — hemställt att en motsvarande regel måtte meddelas med avseende å sakkunnig som icke nämnts av rätten utan höres på åklagarens begäran.

Slutligen har styrelsen för *föreningen Sveriges landsfogdar* anfört följande.

Ej sällan inträffar det att man i brottmål vid domstol måste på ed eller upplysningsvis höra personer som vid inställelsen måste åtföljas av vårdnadshavare. Det kan vara fråga om ett barn eller en person som intagits på vårdanstalt av något slag och vilken icke kan tillåtas att resa ensam till domstolen. Enligt föreningens mening måste även en sådan vårdnadshavare som åtföljer den som skall höras vid domstolen tillerkännas ersättning efter samma grunder som föreslagits för vittne. En bestämmelse härom synes därför böra intagas i lagförslaget.

Departementschefen.

Det vid departementspromemorian fogade lagförslaget har i flertalet remissyttranden tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Jag anser mig också kunna förorda, att lagstiftning genomföres i huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag. Vissa ändringar synas dock vara påkallade.

Sålunda torde, på sätt hovrätten för Övre Norrland hemställt, föreskrift böra meddelas att, när resekostnadsersättning utdömes, denna skall till beloppet fastställas av rätten. Den anmärkning Göta hovrätt framställt mot förslagets regel att resekostnadsersättning skall bestämmas ej blott efter viss klass i allmänna resereglementet utan även i övrigt med iakttagande av föreskrifterna i samma reglemente torde böra föranleda en redaktionell jämkning. Någon saklig ändring har däremot icke synts mig påkallad. Det lär följa av sakens natur, att vissa bland de av hovrätten åsyftade bestämmelserna i reglementet i regel ej kunna vinna tillämpning beträffande vittnen. Skulle i något fall erforderliga förutsättningar därför föreligga, synas övervägande skäl tala för att en sådan tillämpning också kommer till stånd. Om t. ex. flera polismän från viss plats inkallas såsom vittnen, torde sålunda ersättningen till dem böra bestämmas enligt stadgandena om gemensam färd i 8 § av reglementet. I övrigt må framhållas, att praktiska skäl uppenbarligen måste föranleda att prövningen av framställda ersättningsanspråk icke kan föras alltför långt i detalj. Att med hänsyn härtill viss frihet i bedömningen får anses förbehållen domstolarna torde även utan uttryckligt stadgande vara tydligt.

Vad beträffar reglerna om traktamentsersättning torde få beaktas, att de förhoppningar om en sänkning av levnadskostnaderna som kunde hysas vid tiden för promemorians upprättande icke gått i uppfyllelse. Med hänsyn härtill synes en jämkning uppåt av den nuvarande taxan för sådan ersättning vara befogad. Den invändning som tidigare rests mot att höja maximibeloppet för normalfallen, eller att den högsta ersättningen i stor omfattning också bleve den faktiskt utgående, lär såsom Sveriges advokatsamfund framhållit ha förlorat sin betydelse genom att föreskrift upptagits att ersättning för kost-

nad till uppehålle må utgå allenast i den mån vittnet kan antagas få vidkännas sådan kostnad. Denna omständighet skulle för övrigt med visst fog kunna åberopas även som grund för att ge domstolarna större frihet när det i särskilda fall är påkallat att överskrida det allmänna maximum. Att, på sätt advokatsamfundet förordat, i dessa fall borttaga varje begränsning har emellertid icke synt mig tillrådligt. I enlighet med vad som föreslagits av hovrätten för Övre Norrland torde behov av nattlogi böra uttryckligen omnämnas såsom ett skäl som må föranleda sådant överskridande. Därest så sker, erfordras tydligen icke någon föreskrift om särskilt nattractamente.

På grund av vad sålunda anförts förordar jag, att traktamentsersättning må för varje dag som åtgår till resor och vistelse vid domstolen beräknas till högst åtta kronor eller, om vittnet har behov av nattlogi eller domstolen eljest i särskilt fall med hänsyn till omständigheterna så prövar skäligt, till högst femton kronor.

Bestämmelserna om ersättning för tidsspillan torde i anslutning till vad därom anförts i vissa yttranden böra fullständigas med föreskrift att sådan ersättning icke må utgå, med mindre anledning förekommer att vittnet gått miste om inkomst eller eljest lidit ekonomisk förlust. Något krav på att förlusten skall styrkas med intyg eller andra bevis synes emellertid icke böra uppställas.

Slutligen torde — likaledes i anslutning till erinringar i remissyttrandena — föreskrifter böra meddelas att förslagets ersättningsbestämmelser skola äga tillämpning jämväl om vittnet före inställelsen fullgjort föreläggande enligt 36 kap. 8 § nya RB, samt att med vittne skall likställas ej blott målsägande utan även sakkunnig som icke nämnts av rätten. Då sådan sakkunnig höres muntligen skall nämligen, enligt 40 kap. 19 § nya RB, tillämpas vad om vittne är föreskrivet. Ersättning till sakkunnig som utsetts av rätten skall däremot bestämmas efter andra grunder.

Att såsom föreningen Sveriges landsfogdar ifrågasatt omnämna även det fallet att vittne åtföljts av vårdnadshavare lär icke vara erforderligt. I den mån kostnaden för sådan vårdnadshavares inställelse ej skall bestridas i annan ordning torde gottgörelse till honom i regel kunna inbegripas i den ersättning som utdömes till vittnet.

Från de utgångspunkter för vilka sålunda redogjorts har jag låtit inom departementet utarbeta ett nytt förslag till *lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.* De däri upptagna bestämmelserna böra, liksom nya RB, träda i kraft den 1 januari 1948. I samband därmed bör tydligen 1886 års lag upphöra att gälla.

Även de förut berörda stadganden i vissa familjerättsliga lagar vilka hänvisa till reglerna om vittnesersättning i brottmål bli genom den föreslagna lagen överflödiga. Detta har såvitt giftermålsbalken angår beaktats i det förslag till ändring i samma balk som Kungl. Maj:t denna dag beslutat förelägga riksdagen. I fråga om övriga nu avsedda bestämmelser ha erforderliga jämkningar vidtagits vid upprättandet av det nyligen framlagda förslaget till föräldrabalk.

Beträffande motsvarande föreskrifter i lagar som avse mål eller ärenden hos annan myndighet än domstol torde någon ändring icke vara påkallad. Genom att dessa föreskrifter i huvudsak hänvisa till vad som stadgas om ersättning åt vittnen i brottmål bli de nya reglerna automatiskt tillämpliga, i den mån ej särbestämmelser gälla. Till frågan om ändringar i lagen om arbetsdomstol och lagen om fri rättegång torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Vad slutligen angår reglerna om ersättning åt målsägande i kungörelsen den 29 september 1863 begränsas deras betydelse genom förslaget till fall då målsäganden för talan såsom part. I sådana fall torde han emellertid numera ej kunna anses äga något befogat anspråk på ersättning av allmänna medel även om sammanträdet hålles på annan ort än ordinarie tingsstället. I nya RB har nämligen i viss utsträckning överlämnats åt rättens ordförande att efter omständigheterna bestämma var sammanträde för förhandling i ett mål skall äga rum. Med hänsyn härtill synas de ifrågavarande bestämmelserna i 1863 års kungörelse lämpligen böra upphävas.

Härefter hemställer föredraganden att lagrådets utlåtande över lagförslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 rege-
ringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan
bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Thore Wisén.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Då ersättning till vittne skall utgå av allmänna medel, skall resekostnadsersättning bestämmas enligt lägsta reseklassen i allmänna resereglementet samt med iakttagande i tillämpliga delar även i övrigt av föreskrifterna i samma reglemente. Ersättning för kostnad till uppehälle må utgå allenast i den mån vittnet kan antagas få vidkännas sådan kostnad och må för varje dag beräknas till högst åtta kronor eller, om vittnet har behov av nattlogi eller domstolen eljest i särskilt fall med hänsyn till omständigheterna så prövar skäligen, till högst femton kronor. I ersättning för tidsspillan må vittne tillerkännas högst tjugu kronor om dagen. Sådan ersättning må dock ej utgå, med mindre anledning förekommer att vittnet gått miste om inkomst eller eljest lidit ekonomisk förlust.

Vad nu sagts gäller även i fall som avses i 36 kap. 8 § rättegångsbalken.

2 §.

Beslut över vittnes yrkande om ersättning skall meddelas utan dröjsmål. I beslutet skall till beloppet fastställas, ej blott den ersättning för kostnad till uppehälle och för tidsspillan som tillerkännes vittnet, utan även den resekostnadsersättning vartill vittnet enligt 1 § må vara berättigat.

3 §.

Vad i denna lag är stadgat om vittne skall även gälla sakkunnig som icke nämnts av rätten samt målsägande som, utan att vara part, höres i anledning av åklagarens talan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

Genom lagen upphävas lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål samt kungörelsen den 29 september 1863 (nr 57 s. 1) angående ersättning till domare och målsägare i de fall, då flere härader hava gemensam tingsstad i brottmål, såvitt denna kungörelse ännu är gällande.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 17 oktober 1946.

Närvarande:

justitieråden LAWSKI,
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 3 oktober 1946 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 september 1946, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn S. J. M. Strömberg.

Förslaget föranledde följande erinran av *lagrådet*:

Den bestämmelse som i anledning av vissa remissyttranden upptagits i 1 § andra stycket läser täckas av innehållet i paragrafens första stycke med den avfattning detta erhållit i det remitterade förslaget. Andra stycket synes därför böra utgå.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1946.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet lagrådets den 17 oktober 1946 avgivna utlåtande över det den 20 september 1946 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.*

Med förmälan, att av lagrådet framställd anmärkning beaktats samt att ytterligare några redaktionella jämkningar vidtagits, hemställer föredraganden, att det sålunda jämkade förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Thore Wisén.
